

Juhász Eszter: Egy lehetetlen katolikus egyházközösség a főváros szívében – A budapesti Szent Rita plébánia alapításának (1945-1952) története

A második világháborút követően a Magyar Katolikus Egyháznak újfajta kihívásokkal kellett szembenéznie: nemcsak a háborús vereséget követő sokk, de a Szovjetunió árnyékában a kommunizmus veszélye is megjelent. Mindszenty József (1892–1975) bíboros, hercegprímás, esztergomi érsek^[1] úgy látta, hogy a rendkívüli helyzetben a hívek ellátása mindennél előbbre való, melyhez a fővárosban egyházkormányzati változások szükségesek.

Új lelkészségek a fővárosban

A hívek jobb ellátása érdekében 1946-ban Mindszenty bíboros átszervezte a budapesti esperesi kerületek rendszerét, s a korábbi három helyett, hét esperesi kerületre osztotta a fővárost,^[2] továbbá négy új lelkészséget^[3] is alapított. A bíboros terve az volt, hogy a 25 ezer főnél többet ellátó plébániákat széthasítja.^[4] Ezért már 1945 őszén bekérte a nagy budapesti plébániák hívóinek létszámát. Ezekből kiderült, hogy a terézvárosi plébánia 29701, az erzsébetvárosi 36561, a józsefvárosi pedig 49578 hívet látott el.

Az előmunkálatokat Witz Béla (1889–1962), budapesti érseki általános helytartó végezte el. 1945 decemberében készített egy feljegyzést a hercegprímásnak, melyben részletezte a lehetőségeket, problémákat és feladatokat, melyek az új alapítások előtt állnak.^[5] Általánosságban vizsgálta meg a felbontandó hét nagy plébániát és ezek területét, s a következőkre jutott: Józsefváros, Erzsébetváros, Terézváros és Külső-Ferencváros viszonylag kis területen fekszik és lakossága nagy számú, a nagy plébániák felbontása itt egyszerű lehet. Azonban Szentimreváros, Óbuda és Magdolnaváros nagy területű, kevés lakosú, így itt a bontás problémát jelenthet, hisz az új plébániák, lelkészségek későbbi megélhetése, s a megmaradóké is, komoly nehézségbe ütközhet. Ráadásul, a kegyuraság kérdése is felmerült, hisz a főváros nem fog elbírní ennyi új plébániát, emiatt az új alapítások nem mindegyike lehet plébánia. A legnagyobb problémát azonban a misézőhely, a lelkészlakás és a gyűlésterem okozta, mert ezek a főváros legnagyobb részén nem álltak rendelkezésre. Az érseki helytartó fentiek felkutatása kérdésében igen okosan érvelt: „...a legjobb lesz, ha ezt nem készen adjuk, hanem ha ez az érdekeltek tevékenysége lesz már. Amit én adok, az sohasem oly jó, még ha jobb, mint az, amit valaki saját maga teremt ... ügyes, lelkes papok választandók a misszióra ... ez a pap ... meg fogja oldani azt, ami központilag oly nehéznek tűnik fel.”^[6]

A szerveződő négy új lelkészség vezetőit is kapott: Óbudára Draskovits Károly (1913–1972), Józsefvárosba Glázer Miklós (1911–1977), Erzsébetvárosba (helyileg a Józsefvárosban van ez is) dr. Galambos János (1911–1982), Terézvárosba Olbrich Béla (1898–1962) került.^[7]

Mindszenty bíboros folyamatosan konzultált az új esperesi kerületek és lelkészségek ügyében Budapest mint kegyúr polgármesterével, dr. Kővágó Józseffel (1913–1996). Az új lelkészségek létrejöttéről a bíboros 1946. április 1-jén tájékoztatta hivatalosan a polgármestert,^[8] aki biztosította az új lelkészek javadalmazását, ám tájékoztatta a bíborost, hogy a főváros rendkívül nehéz és szűkös anyagi körülményei miatt kápolnáról és lelkészlakásról gondoskodni egyelőre nem tud, ám az 1946 tavaszi-nyári építkezések során, legalábbis lakásról, megpróbál gondoskodni.^[9]

A bíboros azonban nemcsak széthasította a meglévő nagy plébániákat, hanem a fővárosi esperesi kerületek rendszerét is megváltoztatta. Ennek kimunkálásában ismét Witz Béla volt segítségére. Az érseki helytartó igen örvendetesnek tartotta a hercegprímás ezen elgondolását és „a pastoráció komoly elmélyülését... és a papságnak egy igazi testvéri és apostoli együttesbe fogását” várta tőle.^[10] Witz Béla konzultált az esperesekkel, s a korábbi három budapesti esperesi kerület helyett a főváros budai oldalán három, a pesti oldalon pedig négy esperesi kerület létrehozását javasolta. A budai oldalon nehezebb volt az új esperességek kialakítása, a távolságok, illetve a Buda környéki települések miatt. A terv szerint a pesti oldalon egy-egy esperesi kerületbe 7–8 plébánia, lelkészség tartozna, s még ez is elég feladatot adna az egyébként plébános espereseknek.^[11]

Végül 1946. augusztus 6-án adta ki Mindszenty bíboros dekrétumát az új budapesti esperesi kerületek beosztásának tárgyában. Ez némi változtatással a korábbi terv megvalósulása.^[12] Az Erzsébetvárosi plébániából kihaló lelkészség a Kerepesi út–Rákóczi út–József körút–Békkocsis utca–Nagyfuvaros utca–Erdélyi utca (ma Bauer Sándor utca)–Fiumei út (később Mező Imre, ma ismét Fiumei út)–Festetics utca által határolt területre terjedt ki.^[13]

Az új lelkészség (a majdani Szent Rita) a Magyarok Nagyasszonyáról nevezett Pesti-Déli Espereskerületbe került, a Józsefvárosi, a Magyarok Nagyasszonya, a Páli Szent Vince és a Szent Kereszt plébániával, a Jó Pásztor és a Béke Királynéja lelkészséggel. Az új esperesi kerület első esperese dr. Töttösy Miklós (1881–1967) prépost, pápai kamarás, Budapest Középső-Ferencvárosi plébános lett.^[14]

Az új lelkészségek vezetői védőszentet kértek kápolnájuknak, templomuknak. Dr. Galambos János kérése: 1. Szent Rita, kinek tisztelete az Angolkisasszonyok szerzetesi közösségének, különös tekintettel Urbancsek Margitnak (1879–1964) a közvetítésével^[15] került

Magyarországra, s akit a „*lehetetlen ügyek*” védőszentjeként is ismernek; 2. Szent János evangélista; 3. Szent Cecília; 4. Szent Miklós. Glázer Miklós kérése: 1. Regina Pacis;^[16] 2. Szent Ágnes. Olbrich Béla kérése: 1. Mária Szíve Engesztelése (azonban kiderült, ilyen templom már van); 2. Szeplőtelen Fogantatás.^[17] Draskovits Károly ekkor még nem kért templomának védőszentet, később Jézus Szívét kérte.^[18]

A Szent Rita lelkészség megalapítása

Miközben az új lelkészség hivatalosan még létre sem jött, dr. Galambos János oly lelkes szervezésbe kezdett, hogy már 1946. január végén jelentett is új lelkészségéről az érseki helytartó felé.^[19] Bejárta és felmérte területét, felbecsülte a hívek számát. Az általános helytartóval egyetértésben változásokat hajtott végre a lelkészség eredeti határaitban, valamint misézőhelyet keresett. Úgy gondolta, a Bezerédi utcai iskola alagsora volna erre alkalmas, ám azt a Vas utcai kereskedelmi iskola^[20] használta, hetente kétszer. A Bezerédi utcában lehetőség lett volna egy iroda kialakítására is, e helyiségben azonban jegyközpont működött. A Vas utcai iskola igazgatója szívesen átadta volna a helyiséget, ám ehhez a főváros engedélyére volt szükség. Galambos János ezért új helyet keresett, s talált is, mégpedig a Kun utcában, a Kalocsai Iskolanővérek házában, az itteni, körülbelül 60 főt befogadó kápolnában.^[21]

1946. április 1-jén Mindszenty bíboros hivatalos kinevező iratával megalakult az új lelkészség, melyet a főpásztor teljes plébániai jogkörrel ruházott fel.^[22] Vezető lelkésze dr. Galambos János lett, aki korábban a Szent István Bazilika segédlelkésze volt.

Az új lelkészség működése

Az egyházközség

A lelkészség megalakulásával párhuzamosan meg kellett szervezni az egyházközséget. 1946. május 5-én össze is ült a jelölőbizottság, melynek tagjai dr. Galambos János, dr. Homolyai Rezső (1891–1962), Keresztes Máté,^[23] Lillin József (1895–1957) és Szentfülöpi Sebestyén^[24] voltak. Feladatuk az új egyházközségi képviselőtestület taglétszámának meghatározása, a jelöltek listájának összeállítása, valamint a választás helyének és idejének meghatározása volt. Megállapodtak, hogy a képviselőtestület rendes tagjának 30 főt, póttagnak 15 főt jelölnek. A választás helye a Kun utca 3. sz. alatti lelkészi hivatal, a választás ideje pedig 1946. május 20. A jelölő listát május 5–19. között nyilvános szemlére kihelyezték.

A képviselőtestület megválasztása 1946. május 20-án megtörtént. A választásról Antal Béla,^[25] a választási küldöttség elnöke számolt be a jelölőbizottságnak, rögtön a választást követően. A képviselőtestület és egyházközségi tanács alakuló közgyűlése 1946. július 1-jén lezajlott.^[26] Az igazoló bizottság rendben találta az eljárást, így a megválasztott képviselők esküt tettek. Az Érseki Helytartóság is rendben találta a választást, s a maga részéről kinevezte dr. Fülöp Ferencet,^[27] dr. Szenkláray Jánost (1906–1989), dr. Nedeczky Lászlót (1913–2008), dr. Szellnár Aladárt (1884–1971), Gáspár Gusztávot (1908–1953) és Kladek Mária Szidónia^[28] nővért a képviselőtestület tagjává.^[29] A képviselőtestület világi elnökévé választották dr. Ambrózy Kálmánt (az egyházi elnök a lelkész, Galambos János),^[30] alelnök lett Demuth János^[31] és Lillin József. Az új gondnok Jandik Ferenc (1894–1967), a jegyző Pázmán József,^[32] a pénztáros pedig Keresztes Máté lett. A vezető tisztségviselők mellé 12 tanácstagot (hat póttagot) és négytagú Felszólalási választmányt választottak. Az esperesi kerület tanácstagjául delegálták Antal Bélát, Kiszély Ferencet,^[33] Pázmán Józsefet és Ribényi Kamillót.^[34] A Számvizsgáló bizottság tagja lett Hantos Antal,^[35] Rolkó Sándor^[36] és Techlár Ernő.^[37] Az ügyész dr. Nedeczky László, ügyvéd lett.

Ambrózy Kálmán világi elnök igen szép szavakkal indította útra az új képviselőtestület munkáját: „Csoda, hogy mi életben maradtunk Budapest szörnyű ostroma után! Hiszen ezen a vidéken két tűz között éltünk. Nem hitte volna még akkor senki, hogy mi, itt a romok felett, 1946-ban már új egyházközséget fogunk alapítani! Tudjuk, hogy munkánk sikerrel jár, mert csak fizikailag rom a főváros, lelkileg nem. Nem bűnös ez a város, hisz telve vannak templomaink imádkozó emberekkel. ... Legyünk itt együtt, mint nagy család...”^[38]

Az egyházközség novemberi gyűlésén már a következő évi költségvetésről tanácskoztak. Rendkívül takarékosan bántak a befolyt egyházi adókkal és adományokkal, mivel tudták, hamarosan templomot kell építeniük.^[39] A templom mellett tervbe vették saját kultúrház építését is,^[40] ez azonban több kérdést is felvetett. Eredetileg az óvoda udvarán álló nyitott színt akarták átalakítani, ám felmerült a kérdés, mi lesz, ha a kormányzat megszünteti az Óvoda Egyesületet, vagyonát pedig államosítja. Mégis, dr. Szenkláray János aggodalma ellenére, a tanács és a képviselőtestület végül megszavazta a kultúrház építését.

Az 1947. év első egyházközségi gyűlése február 27-én volt. Megtárgyalták az 1946-os számadásokat, amit a számvizsgáló bizottság rendben talált, az egyesületek vezetői pedig részletesen beszámoltak az elvégzett munkáról. A novemberi képviselőtestületi gyűlésen sok mindenről tárgyaltak. Talán érezték, hogy hamarosan nehéz idők következnek. Megtárgyalták az 1948-ra előirányzott költségvetést. Elégedetlenek voltak az egyházi adó beszedőjével, s megvonták tőle a fizetési meghagyások kézbesítéséért kiutalt 10 fillért/darab

folyósítását. A jegyzőkönyvben olvasható, hogy a lelkésztséghez tartozó mintegy 11200 hívőnek mintegy fele fizette csak az egyházi adót. Az Óvoda Egyesületet képviselő Kladek Mária Szidónia távozott a testületből, Ságodi Ferenc^[41] pedig lemondott; helyükre Dávid József^[42] és Techlár Ernő póttag lépett elő.

A képviselőtestület Aranykönyvet is nyitott, mindjárt kettőt is: az egyiket a lelkésztséget felkereső jeles személyeknek, ezt maga Mindszenty hercegprímás nyitotta meg; a másikat pedig arra, hogy abba majd feljegyzik az egyházközség tagjainak nevét. Úgy határoztak, ezt is valamilyen ünnepélyes aktussal nyitják meg.^[43]

Az 1947-es év zárszámadása már 1948 januári keltezésű. Az 1947-re előirányzott költségvetést ugyan bőven túllépték, de sikerült mindent megvalósítani. A lelkésztség kiadásai jóval magasabbak voltak mint a bevételek, ám ez a hívek nagylelkű áldozatkészsége folytán mégis teljes egészében megtérült. A pénztári adatokat a számvizsgáló bizottság is rendben találta. Tervbe vették kerítés és vaskapu építését, és ismét felmerült a saját kultúrház lehetősége.^[44] Ez azonban több kérdést is felvetett. Eredetileg az óvoda udvarán álló nyitott színt akarták átalakítani, ám ekkorra az egyházak, egyházi szervezetek számtalan megszorítást éltek meg.

Az 1949-es év már annak bizonyosságával indult, hogy az egyházak komoly megszorításokra számíthatnak. Ettől az évtől kezdve a források drámaian lecsökkentek nemcsak a plébániai irattárban, de az Esztergomi Prímási Levéltárban is. A plébánia irattárában egyetlen irat maradt fenn ebből az évből, az Egyházközségi tanács július 1-jei ülésének jegyzőkönyve. A tanácsülésen már sem a világi elnök, sem a tanácsstagok nagy része nem vett részt, s magának a tanácsnak a további munkája is bizonytalanná vált.

Az '50-es évekből a plébánia irattárában jobbra csak leltárak, építkezéssel-felújítással kapcsolatos iratok, zárszámadások, költségvetések maradtak fenn. Sajnos, nem maradt fenn a korszak Hirdetőkönyve sem, amely információkkal szolgálhatna.^[45]

A képviselőtestületből és a tanácsból 1950-ben további tagok távoztak, a létszám körülbelül a felére csökkent. Galambos János már 1949-ben megkérdőjelezte, lesznek-e még „hivatalos” üléseik, ám azt megemlítette, hogy valamilyen módon „össze fognak jönni.”^[46] A testület működésének hiányát mutatja a lelkész 1951-es terve, miszerint szerette volna újjáéleszteni a Képviselőtestület, ezért már januárban új tagok kinevezését kérte az érseki helytartótól, dr. Szabó Imrétől (1901–1976). Ő ki is nevezett 14 tagot, akiknek a nevét egy kézírásos lista rögzíti.^[47] Hozzájuk csatlakozott még az egyházi elnök és a kisegítő lelkeszek is.

Az egyházközségi képviselőtestület és tanács újbóli megalakulásáról, működéséről 1952-ből nem maradt feljegyzés. Egyetlen, a lelkész által írott lista áll rendelkezésünkre, melyet valószínűleg távozása előtt állíthatott össze. A névsorban az előző évben kinevezettek közül mindössze hatan szerepelnek. Ez mutatja, milyen nagy volt a fluktuáció: egyházi hivatalban nyíltan szerepet vállalni ekkor veszélyes dolog volt.

Hitélet, lelkiesség

Az első szentmise 1946. április 2-án, az első házasságkötés április 7-én volt.^[48] Az első keresztelezés április 10-én történt, méghozzá két felnőtt-keresztséggel,^[49] s a megkereszelttek másnap egyházi házasságot is kötöttek. Dr. Galambos János kérésére^[50] és dr. Tarnóczy János kerületi esperes ajánlására Witz Béla budapesti érseki helytartó kinevezte Kiszély Ferencet templomgondnokká.^[51] Beiktatása lett az új egyházközség első igazi közösségi ünneplése, mintegy 1200 hívő részvételével. A beiktatást dr. Tarnóczy János prépost-plébános és Csertő Sándor (1913–1982) érseki titkár végezte.^[52]

Szentmisék kezdetben vasár- és ünnepnapokon de. 8, 9, 10, hétköznapokon reggel 7 és 7 órakor voltak. A vasárnapi 10 órás nagymisén a Tűzoltózenekar játszott, majd utána térzenét is adtak.^[53] Gyóntatás minden szentmise alatt zajlott,^[54] beteghez sürgős esetben bármikor, nem sürgős esetben a reggeli misék után mentek ki.

A következő években a szentmisék száma folyamatosan nőtt. Szentmisét mondtak vasárnap és ünnepnapokon 7, 8, 9, 10, 12 órakor,^[55] hétköznap reggel 7, 7 és 8 órakor; litánia volt minden ünnep előtt, minden szombaton, első csütörtökön és első pénteken este 6-kor; gyónni lehetett a misék, litániák előtt és után.

A lelkiesség vonzáskörébe rengeteg gyerek tartozott, olyannyira, hogy vasár- és ünnepnap külön iskolás mise volt számukra, a de. 9 órai, alkalmanként mintegy 350–400 résztvevővel. Különösen a Köztársaság-téri iskola növendékei voltak nagy számban jelen, köszönhetően az ottani hitoktatók fáradozásának.

1952-ben, hétköznap, hivatalosan három, vasár- és ünnepnap hét szentmisét mondtak.^[56] A lelkész, a káplánok és a kisegítők mellé még a szemináriumából is jött misézni valamelyik épp ráérő VI. éves, felszentelt pap, hogy az évi mintegy tíz ezer hívőt ellássa. A szentmisék száma 1953-ban továbbra is magas, akár 10–15 egy nap,^[57] vagyis a hívek lelkesedése nem csökkent.

Ám nemcsak a rengeteg szentmise építette a lelkiiséget. Minden hónap első vasárnapján

szentségimádás volt. Nagyböjtben külön lelkigyakorlatot tartottak férfiaknak és nőknek és a hívők sokasága vett részt az esperesi kerület keresztúti ájtatosságain, a Golgota téri Kálvárián.^[58] Litániát mondtak szombaton, vasár- és ünnepnapokon délután. A májusi litániák előtt különböző szónokok mondtak szentbeszédet, a júniusi litániákon pedig hetenként háromszor volt szentbeszéd, vendégszónokokkal. Megtartották az Úrnap és Jézus Szíve körmenetet, melyen a hívek nagy számban vettek részt. Sőt, 1950-ben, külön engedéllyel, még feltámadási körmenetet is tarthattak, a Kun utca-Vay Ádám utca-Köztársaság tér-Kun utca útvonalon. Tulajdonképpen csak a háztömböt kerülhették meg, de 1950-ben, a vallásszabadság korlátozásának, az egyházak ellehetetlenítésének, a szerzetesrendek feloszlásának évében ez is nagy dolog volt. Ráadásul a Jézus Szíve körmenetet ebben az évben tarthatták meg utoljára.^[59]

A lelkiesség természetesen kezdettől megtartotta az elsőcsütörtöki^[60] és elsőpénteki^[61] ájtatosságokat, 1950-ben pedig bevezették az elsőszombati ájtatosságot is,^[62] külön a papságért való könyörgésekkel.^[63] Az első ünnepélyes elsőszombatot Ferenczy Géza (1889–1961), Bakáts téri plébános tartotta, 'Sigmond Ernő SJ (1897–1983) prédikált.^[64] Ezeket az elsőheti ájtatosságokat az '50-es években is mindig megtartották.

A „hivatalos” Szent Rita tisztelet

A templomba továbbra is özönlött a sok Szent Rita tisztelő, a lehetetlen ügyek védőszentjének pártfogását keresve. Ezért Galambos János kiépítette e tisztelet hivatalos formáját. 1948 szeptemberében bevezette a csütörtöki Rita napot, reggel 8 órai szentmisével, szentbeszéddel, este 6 órakor pedig Szent Rita litániával.^[65] A szentmisét és litániát a jelenlevő hívek szándékára ajánlották fel. Bevezette Szent Rita tiszteletére a „15 csütörtök ájtatosságot” is, amit a május 22-i Szent Rita búcsút megelőző 15 csütörtökön tartottak, emlékezve Rita 15 éven át viselt tövisére.^[66]

1949. február közepén megkezdődött a „15 csütörtök ájtatosság”, mely Szent Rita májusi ünnepéig tartott. A búcsún, amely óriási tömegeket vonzott és rengetegen jöttek az ország más részeiből is, dr. Sárközy Pál (1884–1957), pannonhalmi kormányzó apát, későbbi főapát mondta az ünnepi szentmisét.^[67]

A papok számára segédeszközül dr. Galambos János elhatározta egy Szent Rita füzet összeállítását. Erre felkérte Radó Polikárp OSB (1899–1974) professzort, kinek Dombos József Fülöp OSB (1914–1978) is segítségére volt. Ebben összefoglalták Szent Rita életrajzát, a Ritához forduló imákat, énekeket, ájtatosságokat. Így összeállt a „15 csütörtök ájtatosságokra”^[68] alkalmas gondolatok, imák, énekek gyűjteménye, élén Szent Rita liturgikus

himnuszával,^[69] a végén pedig könyörgéssel, s a híveknek szánt tanácsokkal, miként végezzék a „15 csütörtök ájtatosságot”. A füzet közli Szent Rita magánhasználatra engedélyezett litániáját, továbbá a mise után végezhető Szent Rita imát és búcsúimát, a betegek imáját, hálaadó imát, valamint a családi békéért végezhető könyörgést. Szerepel benne az ún. Szent Rita Rózsakoszorú is, mely tulajdonképpen hétszemes rózsafüzér.^[70] Az '50-es, '60-as és '70-es években a szentmisék és az egyházi ünnepek mellett a „15 csütörtök ájtatosság” a lelkeszség hitéletének továbbra is biztos eleme volt; minden évben megtartották és mindig a hívők sokaságát vonzotta.

A papság

Dr. Galambos János vezető lelkész eleinte segédlelkész nélkül volt, de az egyházi teendőkben sokat segített neki Schmidt Gyula (1878–1949) pápai kamarás, nyugalmazott hittanár, Bógen László (1901–1989) hitoktató és Gáspár Gusztáv (1908–1953) kórházi lelkész, hittanár. A lelkész 1947-ben jelezte, hogy nem győzi már egyedül a rengeteg munkát, így kisegítő lelkész alkalmazása vált szükségessé: Rózsavölgyi László (1919–1987) hittanár érkezett. 1948-ban Schmidt Gyula, aki 1946-tól segítette a lelkeszség munkáját, a lelkeszség területére költözött, így már a napi teendőkben is részt tudott vállalni.

Az 1948. évi XXXIII. törvénycikk alapján az állam átvette a nem állami fenntartású iskolák fenntartását és vagyontárgyaik is az állam tulajdonába kerülnek.^[71] Az így megszüntetett Baross utcai Bencés Gimnáziumból Galambos János két kisegítő lelkészt kapott Dombos József Fülöp OSB^[72] és Kapuy Vitál OSB (1913–1995) személyében.^[73] Továbbra is kisegített Bógen László hitoktató is. 1949 márciusában elhunyt Schmidt Gyula pápai kamarás, aki szinte kezdettől részt vett a lelkeszség működésében, misézett, gyóntatott, hitoktatott.

A Szent Rita lelkeszség pezsgő életét, az itt szolgáló lelkészek elfoglaltságát és a magas budapesti pap-számot jelzi, hogy a Szent Rita lelkeszség területéhez tartozó Alföldi utcai szeretetotthonba Witz Béla budapesti érseki helytartó nem „helyi” papot küldött, hanem Agárdi László piaristát (1883–1965).^[74]

Az '50-es években a Szent Ritában továbbra is rendkívül sok pap szolgált, hosszabb-rövidebb ideig, hivatalosan, vagy épp nem. 1950-ben az állandó misézők száma legalább 4 és több kisegítő is működött. 1951 márciusában újabb kisegítő érkezett, dr. Nagy János (1907–1974) hittanár, ám őt hamarosan máshová helyezték. Ebben az évben távozott Kapuy Vitál Károly OSB is, Győrbe ment és az ottani rendház gondnoka lett.^[75] Viszont a lelkeszség két káplánnal gyarapodott: az eddig már kisegítőként is itt szolgáló Dombos József Fülöp OSB és Józsa Árpád (1885–1968)^[76] is megkapták kápláni kinevezésüket. Ebből és a szóbeli

visszaemlékezésekből tudjuk, hogy a lelkeszség továbbra is rengeteg hívőt látott el. Bógen László hittanár, aki a kezdetek óta segítette a lelkeszség és a lelkész munkáját, 1952-ben nyugdíjba vonult, így a délelőttök nagy részét a gyóntatásnak szentelhette.

Galambos János a káplánok és a kisegítők mellett szívesen látott vendég misézőket is, így a feloszlatott szerzetesrendekből is olyanokat, akik valamilyen világi foglalkozásban kerestek megélhetést. A hívek oly sok szentmisét rendeltek, hogy mindenkinek jutott munka. 1952. szeptember 1-jével Galambos Jánost áthelyezték a budapesti, Rokolya utcai Segítő Szűz Mária plébániára. Galambos Jánosnak, kinek neve egyet jelentett egy új katolikus közösség születésével, pezsgő életével, mennie kellett. Helyét dr. Korompai Lajos (1912–1993) hitoktató vette át mint vezető lelkész. Korompai Lajos gondosan és a hívek megalégedésére végezte a lelkipásztori teendőket, ám, a Historia Domus szerint, egészségi állapota nem bírta és 1952. december 8-án visszavonult.^[77] Helyette, megbízottként, Józsa Árpád vitte tovább az ügyeket, egészen 1953. szeptember 15-ig. Józsa Árpád lemondott a vendég misézőkről. Dombos József Fülöp OSB továbbra is káplán, Bógen László miséző és gyóntató volt.

1953. szeptember 15-ével dr. Korompai Lajos helyett dr. Gergely József (1901–1982) lett a vezető lelkész.^[78] Gergely József működésének kezdetén nagy lendülettel fogott munkába, de hamar kiderült, ő nem reformer, nem akar drámai változásokat. Ebben pont Galambos János ellentettje.^[79]

Primíciák

1948 júniusában volt az első primícia^[80] a templomban: az egyházközség területéről származó Kormos Ottó (1924–1972) mondta első miséjét. 1953. június 21-én, vasárnap este a Szent Ritában mondta első szentmiséjét Réthy László, aki szintén a lelkeszség területéről származott és már a lelkeszség indulásában is részt vett mint ministráns, és segített Galambos János lelkésznek a fiatalok foglalkoztatásában. Kézvezetője Józsa Árpád, ünnepi szónoka dr. Vajda József (1912–1978) esztergomi teológiai tanár, vicerektor volt. A primícián mintegy 8000 hívő vett részt. Réthy László volt az első igazi Ritás pap, aki nemcsak a lelkeszség területéről származott, de ifjúságát is a Ritában töltötte. Újmiséjén olyan sokan voltak, hogy még este 9-kor is újmisés áldást osztott.^[81]

Hitoktatás

A hitoktatást tekintve a lelkeszséghez tartozott a Köztársaság téri^[82] Általános Iskola, melyhez kapcsolódva a Dr. Török Béláról elnevezett községi népiskola nagyothallók részére, a Bezerédi utcai Általános Iskola, a Homok utcai Általános Iskola, a Mosonyi utcai Állami

Kisegítő Iskola, az Erdélyi utcai szakiskola és a Népszínház utcai Felsőipari Iskola.^[83]

1949-ben, az év végi iskolai hittanvizsgákon az egyházi vezetők elnököltek és megelégedve látták a gyerekek remek teljesítményét és a hitoktatók munkájának eredményét. Ekkor még 12 hitoktató dolgozott a lelkészséghez tartozó iskolákban.^[84] A tanév végén, 1949. szeptember 1-jével, az Elnöki Tanács eltörölte a kötelező és bevezette a választható hitoktatást.^[85]

Az Elnöki Tanács 1950. szeptember 15-én újabb törvényerejű rendeletet adott ki a hitoktatás kérdésében. Ez elrendelte, hogy a fakultatív hittanórákat csak az utolsó tanítási óra után lehet megtartani. Emellett a hitoktatás többé nem az egyes iskolák „belügye” volt: az iskolai hittancsoportokat kerületenként összevonták. Ezáltal a VIII. kerület iskoláiban mindösszesen két hittancsoport maradt, egy alsó- és egy felső tagozatos vegyes csoport, a két hitoktató pedig Kratochwilla Sarolta^[86] és Olbrich Erzsébet lett.^[87]

A hitoktatás és a hitoktatók kérdése 1951-ben is kiemelt fontosságú volt. Egyrészt, mert a hitoktatásra járó gyerekeket és szüleiket sokféle atrocitás érte, másrészt mert a hitoktatók egy része nem kapott fizetést, így ezekkel az egyháznak valamit kezdenie kellett.^[88] Sajnos, a hitoktatók nagy része 1951 szeptemberében távozásra kényszerült. Az iskolai hitoktatásról az '50-es évek közepétől szinte semmit nem tudunk. Továbbra is volt viszont templomi hitoktatás, elsőáldozásra, bérmálkozásra felkészítő hittan.

Elsőáldozás, bérmálás

Az 1949-es elsőáldozáson közel 200-an járultak először az Oltáriszentséghez, három iskolából. Június 7-én volt a lelkészség első bérmálása a templomban, 433 bérmálkozóval és mintegy 2000 hívővel. A bérmálást dr. Meszlényi Zoltán Lajos (1892–1951), esztergomi segédpüspök végezte.^[89]

Mivel az elsőáldozókról egészen 1999-ig nem kellett anyakönyvet vezetni, az '50-es évekből pedig sem feljegyzés, sem statisztika, sem a Hirdetőkönyv nem maradt fenn, ezért nem tudjuk, a Szent Rita korai éveiben pontosan mennyi elsőáldozó volt évente. Ám a néhány fennmaradt fényképből következtetni tudunk ezek nagy számára.

Más a helyzet a bérmálások tekintetében, hisz a bérmálkozókról anyakönyvet kellett vezetni, ám a Szent Rita lelkészség Bérmálási anyakönyve 1950 és 1979 között nincs meg. Megnehezíti a helyzetet, hogy az '50-es évek bérmálásai nem feltétlenül a bérmálkozók „saját” templomában voltak, hanem körzetesítve.^[90] A bérmálási oktatást is be kellett jelenteni a Végrehajtó Bizottságnak, hogy ki tartja, mikor, hol és hányan vannak a bérmálkozók.^[91]

Egyesületi élet

Egyesületek, szakosztályok, kórus

Rögtön az alapításkor elkezdtek működni a vallásos élet különféle egyesületei. Már a lelkészség alapításakor megkezdte működését a *Hitbuzgalmi Szakosztály*.^[92] Szervezésében 20 férfi és 12 nő 3 napos lelkigyakorlaton is részt vett 1946 tavaszán. A férfiak a Manrézában,^[93] a nők pedig Pécelen.

Az asszonyok részére megalakult az *Oltáregyesület*^[94] Kiszély Ferencné vezetésével.^[95] Létrejött a *Szent Rita Leánykör*,^[96] melyben a nagyobb lányokkal Kiszély Ferencné, a kisebbekkel Mahrer Éva^[97] foglalkozott. A lányok hitoktatásban részesültek, de szórakozásra is volt alkalmuk. A férfiak részére *Credo*^[98] egyesületet hozott létre a lelkész, mely havonta tartotta összejöveteleit.

A lelkész a gyerekeket, az ifjúságot törekedett bevonni az egyházközség életébe is. Maga tanította be a ministránsokat, a ministráns-gárda egyre gyarapodott, a nagyobb fiúk számára pedig *Ifjúsági Kört* szervezett. Az iskolák közül kettőben *Szívőárda*,^[99] illetve *Szívtestőrség*^[100] is pezsdítette az ifjúság valláserkölcsei életét.

Kultúresteket is terveztek, helyiség hiányában ezek megrendezésére az evangélikusoktól béreltek termet az Alföldi (később Kállai Éva, ma újra Alföldi) utcában. Gyűlésekre a Kun utca 3. szám alatti óvoda hátsó udvarában levő épületet használták. Elindult az *énekkar* szervezése is. 1946 tavaszától Gáspár Gusztáv hittanár tartott előadássorozatot (3 hónap-12 előadás), „Az örök Egyház” címmel, melyen alkalmanként mintegy 300 hívő vett részt.^[101]

A lelkészség első Karácsonya bensőséges ünnepléssel zajlott. Galambos János megszervezte a *Szent Család szállást keres* népi ajátatosságot: ennek során estéről estére más-más családhoz vitték a Szent Család képét; ez rendkívül összekapcsolta a közösséget. Az éjféli misén annyian voltak, hogy be sem fértek a nővérek kápolnájába, sem az óvoda udvarába, még az utcán is álltak, ezért a szentmise közben kinyitották az ablakokat, hogy az utcán állók is részt tudjanak venni. A lelkészséghez tartozó ifjúság együtt szilveszterezett,^[102] a képviselőtestület egyik tagjának, Halász Pálnak,^[103] majd a későbbi lelkész, ekkor még „Ritás” fiatal, Réthy László szüleinek lakásában. Maga a lelkész is felkereste a mulatságot, együtt köszöntötték az újévet, majd az ifjúság közösen részt vett a hajnali szentmisén is.^[104]

A lelkész megszervezte a *házaapostoli rendszert*, amit Mindszenty hercegprímás is nagyon

szorgalmazott. Hosszas szervezés, hívőlátogatás után végre a lelkesedéshez tartozó mind a 288 házban sikerül házapostolt^[105] találni. Emellett 44 utca- és 6 körzetapostolt is választottak. A rendszert folyton megújították, kiegészítették, hogy ne váljon működésképtelenné. A házapostolok részére a lelkész már 1946-ban két tanfolyamot is tartott és havonta találkozott velük.^[106]

Az 1947-es év jó előjelekkel indult: a területén élő több mint 11200 hívő^[107] közül sokat elért, megmozgatott az új lelkesedés, sőt, nemcsak a hívőket, de a nem hívőket is megérintette ez a pezsgés. Az egyházközség élete továbbra is a Kun u. 3. sz. alatt folyt. Működött a Credo, az Oltáregyesület, a Szent Rita leánykör, az Ifjúsági kör. Megalakult az egyházközségi *cserkészcsapat*, ide a gyermekeket 6-18 éves korig várták, s volt külön kör a cselédlányoknak is.

Színjátszó kör is alakult. Megindultak a kultúrestek, szavalóesteket tartottak, színdarabokat adtak elő (pl. Bródy Sándor: A tanítónő és Darvas József: Szakadék c. művét), sőt, tánccélutánok is voltak, saját zenekarral.^[108] A kulturális szakosztály működéséről nem sokat tudunk. Annyi bizonyos, hogy 1947-től az Oltáregyesülettel közösen rendeztek „családi napokat”, melyeken olykor neves művészek is felléptek; ilyen volt pl. Nagy Izabella énekesnő (1896-1960).^[109]

A családok körében nagyon népszerű lett a Jézus Szívéhez való felajánkozás, mintegy 200 család ajánlotta fel magát, s ezek aztán sokféle lelki programot, szentségimádást, szentórát szerveztek. Közben az énekkar élére karnagyot hívtak, Galambos János javaslatára Ivanics Gyulát.^[110] Ivanics Gyula^[111] Zeneakadémiát végzett, 4 gyermekes, gyakorló katolikus, akire nemcsak az énekkart és a zenei életet,^[108] de a fiú ifjúságot is rábízták.^[112]

Augusztus 20-án, Szent István király ünnepén a Szent Rita lelkeszség mintegy 2500 tagja vett részt a korszak utolsó Szent Jobb körmenetén, melyet Mindszenty József hercegprímás vezetett.^[113] Nem tudjuk, megvalósult-e az egyházközség korábbi terve, mely szerint december 18-22-én ismét lelkigyakorlatot tartanak, a férfiak a Manrézában, a nők a péceli Caroleanumban.^[114] Egyre fontosabb lett a saját kultúrház kérdése, azért is, mert 1948-tól a korábban bérelt Kállai Éva utcai helyiséget már nem adták oda az evangélikusok. Ezután a kultúrestekhez rövid időre a Csokonai utcában béreltek helyiséget a Méhész Szövetségtől.^[115]

Tudjuk, hogy még 1948-ban is működött a Szent Rita Leánykör három csoportja a különböző korú leányok részére, a férfiak Credo egyesülete, továbbá az Oltáregyesület, bár létszáma az 1947-es 238-ról 21-re csökkent. Az év folyamán azonban végleg megszűnt a cserkészcsapat, de a kb. 40 tagú ministráns-gárda továbbra is megtartotta összejöveteleit. A ministránsok

ifjúsági vezetői között találjuk az ifjú Réthy Lászlót, aki később lelkesze lesz a Szent Ritának.

Emellett az Egyház is egyre komolyabb fenyegetésben élte napjait. Zajlott a Boldogasszony-év, de mindenhol megszorító intézkedéseket lehetett hallani. Az év második felében az egyesületek közül csak az Oltáregyesület maradt meg. Megszűnt az Óvoda Egyesület is, így a szomszédos telek és a helyiségek használatáról le kellett mondani. Ősztől a kulturális rendezvények pótlására a kápolnában rövid ájtatosság keretében kezdték megtartani a „családi estét”, különböző témájú beszédekkel. Az első beszédek dr. Szunyogh Xavér Ferenc OSB (1895–1980) tartotta, a szentségekről.

Bár a szakosztályok, hivatalosan, nem jöhettek össze, azért a korábbi tagok továbbra is buzgón segítették az egyházközségi élet fenntartását. Ezt a célt szolgálta a Józsefvárosi Színház^[116] előadásain való közös részvétel is.

1949-ben, a minden egyházat érintő megszorítások ellenére, a Szent Rita virágzott. Továbbra is zajlottak a családi szentórák, családfelajánlások: az év első felében 60 család csatlakozott a *Jézus Szíve mozgalom*hoz. A családi szentórák keretén belül 1948 novemberétől először Szunyogh Xavér Ferenc OSB, majd Szívós Donát OSB (1898–1973) tartott elmélkedéseket, a keresztény házasságról.

Az Oltáregyesület rendületlenül kitartott. Működésére az 1950-es leltárból következtethetünk, mely az 1948/49-es évre 10 miseruhát és 4 dalmatikát^[117] említ, de végül csak 2 palást kapcsán jelezte a vásárlási engedélyt. A többi, valamint egyházi fehérneműket és kézimunkákat valószínűleg az Oltáregyesület készítette, nagy buzgalommal.

Május közepén P. Szarvas Miklós (1890–1965) apostoli prefektus vetített képes előadást tartott a kínai magyar misszió életéről. A megjelent hívek a misszió céljaira 500 Ft felajánlást tettek és vállalták egy kínai gyermek missziós neveltetésének költségeit is.

A lelkesedéshez tartozó hívek továbbra is eljártak a Józsefvárosi Színház előadásaira, sőt, a színház az egyházközség számára fenntartott előadásokat, s az ebből befolyó jegyeladásokból még bevétele is volt az egyházközségnek.

1950-ben is visszatért Szunyogh Xavér Ferenc OSB, hogy a Szentév^[118] keretében, a szentmiséről tartson beszéd sorozatot a hívőknek.^[119] Ez azért is fontos volt, hisz még a II. Vatikáni zsinat előtt vagyunk, vagyis a szentmise latinul folyt, a pap pedig háttal a hívőknek misézett. A szentmiséhez szorosan kapcsolódnak a ministránsok, akikből a Szent Ritában sosem volt hiány.^[120] Velük 1949 óta Dombos József Fülöp OSB foglalkozott.^[121]

Az év első felében még voltak családi szentórák, sőt, kultúrestek, ezek azonban lassan elhaltak. Ennek egyik oka a hatalom nyomása volt, a másik viszont az, hogy a hívek rengeteg misét kértek, s sokszor a templom oltárainál egyszerre több mise is folyt. Működött a Szent Rita kórus, számukra beszereztek 30 db Harmonia Sacrát,^[122] bővült a könyvtár,^[123] többek között Szentírásokkal és Kempis Tamás Krisztus követése című művének több példányával. Nem tudjuk, volt-e *Rózsafüzér Társulat*,^[124] de valószínűsíthető, bár működéséről, titokcseréről adat nem maradt fenn. Egy másik ima-közösség is működhetett, bár erről sem tudunk semmit, ez pedig a *Szent Rita Rózsakoszorú*.^[125]

Karitás

Folyamatosan működött a Karitás; a háborút követő szegénység miatt erre volt a legnagyobb szükség. A Karitás elnöke Kiszély Ferenc lett. Népkonyhát állítottak fel, a Karitás-központ erre a célra segílyt utalt ki; a Karításban részt vevő hölgyek pedig mintegy 180 személyre főztek minden nap. A Népkonyha mellett a Karitás részt vett a beteglátogatás rendszerében is, valamint a szegénygondozásban. A beteglátogatás fő működtetői dr. Fülöp Ferenc orvos és Kiszély Ferenc gyógyszerész voltak. Ők felkeresték otthonaikban a betegeket, orvosságokat szereztek nekik, olyanokat is, melyeket a Karitás központ nem tudott kiutalni. A Karitás tevékenységében kiemelkedik Gröger Erzsébet^[126] munkája, aki fáradhatatlanul kutatott fel újabb és újabb forrásokat a Karitás szükségleteinek fedezésére. A Karitás 20 taggal működött és mintegy 170 családot gondozott. Ezek közül 20 állandó gondozott volt, s elláttak több fekvőbeteget is. Ruhaszállítmányok érkeztek, a plébánia területén levő házak is nagylelkű felajánlásokat tettek, gyűlt a Szent Antal persely, működött a szeretetkonyha. A Karitás 1947-ben azt is tervbe vette, hogy a plébániához tartozó, nehéz sorsú gyerekeket nyaralni viszi. Ennek költségeit már év elejétől gyűjtötték, a szülők is hozzájárultak, Karitás-vásárt is rendeztek, a Szívgyárda előadást tartott, hogy a nagy terv megvalósuljon. Végül 35 gyereket nyaraltattak nyáron, Bátán, 3 hétig; munkások és hadifoglyok gyermekeit. A nyaraltatás egyik célja a gyerekek felhízlalása volt, fel is jegyezték súlygyarapodásukat: a legkevesebb 1,2 kg, a legtöbb 4 kg volt. Emellett sokféle lelki és egyéb programot is rendeztek a gyerekeknek.^[127] A nyaralás mellett a nyár folyamán még több közös programot, kirándulást szerveztek a plébánia gyermekeinek.^[128] Amennyiben az időjárás engedte, vasárnaponként családi napot rendeztek, műsorral, mely után a fiatalok játszhattak, de akár táncolhattak is. A kisgyerekek minden csütörtök délután bábszínházat élvezhettek, a felnőtteknek pedig rendelkezésre állt a 300 kötetesre bővült könyvtár.

1947 augusztusában megérkezett a Karitás működési szabályzata, feladatai, melyet a Szent Erzsébet Karitás Központ állított össze. E feladatok rendkívül sokrétűek, teljes összhangban

az ország, s a lakosok kétségbeejtő fizikai-lelki állapotával.^[129]

1947 karácsonyán mintegy 300 személyt és családot részesítettek segélyben, a Karitás munkatársai lelkesen dolgoztak, a megajánlások emelkedtek. A vezető lelkész hetente kétszer a tervek és problémák megbeszélésére hívta a férfiakat. Volt is mit megbeszélni, mert nemcsak örömteli dolgok történtek: 1948-ban a szegénykonyha beszüntette működését, mivel a Karitás (hivatalosan) nem működhetett.^[130] Ettől kezdve a hivatalosan már nem működő Karitás főleg a Szent Antal perselyből segélyezte 28 állandó gondozottját – nem rendeztek többé külön gyűjtéseket –, de emellett sikerült alkalmi segélyeket juttatni a rászorulóknak, pl. lakbér, tanulmányi támogatás céljából. Sőt, a kegyúr egy alkalomra szóló külön engedélyével, 1948-ban 24 ministráns fiú nyaralhatott Zamárdiban és 10 lány nyaraltatását is tervezték. Családi nehézségek miatt családoknál is elhelyeztek három lányt Keszthelyen, kettőt pedig Pomázon. Az egyházközség hozzájárulásával két lány a KLOSZ,^[131] kettő pedig a DL^[132] tanfolyamán vehetett részt. Bár már mindkettőt betiltották, feloszlatták, ezek helyi szinten tovább működtek. Hivatalosan nem, de a Karitás az '50-es években is működött, igaz, már nem szervezeten, hanem egyéni segélyezéssel.

Népmisszió

Rendkívüli fontosságú esemény következett 1947 tavaszán, Budapesten: Népmissziót^[133] hirdetett az Esztergomi Érsekség, március 24–április 3. között. Ez volt a főváros második missziós mozgalma.^[134] Sőt, ez a mostani Nagy-Budapesti Népmisszió volt, vagyis a főváros mellett az Esztergomi- és Váci Egyházmegye is részt vett. Ezzel a város fizikai újjáépítése mellett lelki újjáéledését is szolgálni akarták.^[135] A Népmissziót az Actio Catholica^[136] égisze alatt Badalik Bertalan OP (1890–1965),^[137] az Actio Catholica hitbuzgalmi szakosztályának elnöke szervezte. A fővárost missziós kerületekre osztották, ezekhez kapcsolódva vettek részt a plébániák, lelkészségek. Természetesen a Szent Rita is részt vett, Pálos Antal SJ (1914–2005)^[138] volt a missziós atya.

Az egyházközség megtervezte a különféle feladatokat. Elhatározták azt is, hogy nemcsak az egyházközség, de a tagok egyenként is szervezésbe fognak, ki-ki a maga háza táján hirdeti a Népmissziós eseményeket, hívja a lakosságot, s erre a feladatra valamennyi házapostolt, hívőt is felkérték, hogy a lelkészség területének minden lakosához eljusson a Népmisszió híre. Sőt, még versenyt is hirdettek, ki tud több „hívőt” megmozgatni.^[139] És megérte a sok előkészület, mert a Népmisszió rendkívüli siker lett. Naponta mintegy 900 fő kereste fel a Szent Ritát, vett részt szentmisén, egyéb programokon. Külön öröm, hogy a Népmisszió után 25 házasságrendezés is történt.^[140] A Népmisszió egyébként is óriási siker volt: Budapesten és környékén 130 missziós helyen több mint 180 ezer gyónót, több mint 460 ezer áldozót

jegyeztek fel, s közel 400 házasságrendezés is történt.^[141]

A templom

A lelkeszség eleinte a Józsefvárosi Óvoda Egyesület engedélyével a Kun u. 3. sz. alatti óvoda épületében nyert elhelyezést. A Kun utcai óvodát ekkor a Kalocsai Iskolanővérek vezették.^[142]

A Szent Rita lelkeszség kezdettől arra építette terveit, hogy a Kun u. 5. sz. alatti telket, melyen elhagyott, romos épületek álltak és mely a főváros tulajdonát képezte, elkéri a fővárostól mint kegyúrtól, a Kun utca 3. szám alatti óvoda udvarával együtt, de úgy, hogy továbbra is teret hagy az óvoda céljaira. Ezen a területen felépülhetett volna a templom és a plébánia épülete is. Az Óvoda Egyesület, jogainak fenntartásával, kész lett volna e megoldásba belemenni. Viszont szükség lett volna a Kun utca 3. számú ház házmesteri lakására is, ám ennek megszerzése meglehetősen kétséges volt.

A legnagyobb terv és a legnagyobb feladat a saját templom építése volt. A lelkész már 1946. április végén oltárkövet kért a majd megépülő templom számára.^[143] A templom építésére folyamatosan gyűjtöttek, s bármennyire is nélkülöztek az emberek, adakoztak. Ott volt viszont a „hely” kérdése. Mivel az új lelkeszség elindulásakor már tavasz volt, így, amennyiben az idő engedte, sok hívő esetén szentmisét az óvoda udvarán is tudtak tartani. Ám a hívek száma szinte napról-napra gyarapodott, az óvodai kápolna, sőt, néha az udvar is, kicsinek bizonyult, s egyre sürgetőbbben merült fel az önálló templom megépítése. A Kun utca 5. szám alatti telek igen alkalmasnak látszott, s végül 1946. augusztus 5-én kelt levélben a lelkeszség a telek tulajdonosához, a fővároshoz fordult. A képviselőtestület nevében az egyházi és világi elnök megfogalmazta, hogy az új lelkeszség területén egyedül a Tisza Kálmán téren (hamarosan Köztársaság, ma II. János Pál pápa tér) volna elég hely egy templom felépítésére. Ám, ha ez mégsem volna lehetséges, úgy kérik a fővárost, hogy a Kun utca 3. és 5. szám alatti, szomszédos telkeket, melyek a főváros tulajdonában vannak, ráadásul az 5. szám alatti telek beépítetlen is, bocsássa a lelkeszség rendelkezésére.^[144] A távlati terv az volt, hogy a két telket egyesítik. A terület közepén felépülhetett volna egy minden szükségletet kielégítő templom, a bal oldali (déli) rész lett volna a lelkeszség területe, a jobb oldali (északi) pedig maradt volna óvoda. Erre várták a főváros választát.

A szeptember 8-i egyházközségi tanácsülésen dr. Galambos János lelkész tájékoztatta a tanácsot, hogy az egyházközség a Kun utca 3. és 5. szám alatti telkeket kéri a fővárostól templom, plébániahivatal, lelkeszlakás, kultúrház felépítésére. Közölte azt is, hogy az Óvoda Egyesület telkének használatáról lemondott az egyházközség javára, de úgy, hogy a telken

az óvoda működése továbbra is folyhasson. Ez ügyben a fővároshoz újabb beadvány küldését is megszavazták. A tanácsülés tárgyalta a Kun utca 5. szám alatti telken álló fészerről és ennek rendbetételéről is, mivel a szentmiséket egyelőre a szabadban tartják, viszont bármikor beköszönthet az esős, hideg idő, így ez a fészter lehetne a miséző hely addig is, amíg a templom elkészül.^[145] A főváros válasza szeptember 23-i keltezésű. Ebben engedélyezte a lelkeszségnek a helységek helyreállítását, sőt, 1500 Ft-tal hozzá is járult.^[146]

Templomépítés

A hívek száma továbbra is gyarapodott, ám szerencsére a jó idő besegített és a miséket és más programokat továbbra is az óvoda udvarán tudták tartani, de a lelkeszség egyre inkább várta a főváros válaszát, a felépítendő saját templom ügyében. A főváros végül 1947. május 7-én kelt levelében nyilatkozott: ebben engedélyezte az óvoda melletti telken (Kun utca 5.) álló romos épületek (Központi Javítóműhely Gumijavító Műhelye) felújítását és kápolna céljára való használatát.^[147] Az épületet folyó hó 15-ig át is kellett adni.^[148] Az átadásról szóló határozat végül május 21-ei keltezésű, melyet az egyházközség világi elnöke május 22-én, épp Szent Rita napján kapott kézhez!^[149] Erről haladéktalanul értesítette a lelkeszt is.^[150]

Az 1947. május 24-ei átadásról határozat készült. Az átadás-átvételen részt vett az egyházközség részéről dr. Galambos János, Jandik Ferenc gondnok, Keresztes Máté, Lillin József, dr. Szenkláray János. A főváros részéről Czika Béla mérnök,^[151] Kézdy Pál főmérnök,^[152] dr. Gerő László műszaki tanácsos (1909–1995) és dr. Schindler Pál tanácsjegyző.^[153] A Központi Javítóműhelyt Horváth Vince^[154] gumijavító műhely osztályvezető képviselte. A bizottság tagjai a telket, s a rajta levő építményeket átvizsgálták. Átadásra került egy 10×10 m területű favázás, cseréptetős épület, mely bombatalálattól sérült, ám villany- és vízvezetékkel rendelkezik. Egy 8×4 m területű, az előbbi épülethez kapcsolódó helyiség, kátránypapírral fedve, hiányos betonpadlóval, árammérővel (ipari). Egy 6×3 m területű, kéthelyiséges faépület, használható állapotban, árammérővel, telefonkészülékkel – ez szintén a lelkeszséghez kerül. Egy 8×3 m területű, mennyezet nélküli, fából épült raktár és egy 2×2 m területű vízöblítéses WC-vel ellátott mellékhelyiség. Az átadott terület 308,70 négyszögöl, minden szomszédos telek felől zárva, az utcafronton kerítés, vaskapuval. Megállapították, hogy a területet korábban bérlő Nyitrai Ferencnek semmiféle ingó- és ingatlan vagyona nincs a területen. Az ipari árammérőt kikapcsolták, a Központi Javítóműhely képviselője pedig közölte, hogy a telken lévő épületeket a székesfőváros építtette, így annak tulajdonát képezik. A polgármesteri hivatal megbízottai felhívták a gondnok figyelmét arra is, hogy az épületek használatához a kerületi mérnöki hivataltól használatási engedélyt kell kérni. Ezután az elkészült jegyzőkönyvet felolvasták és valamennyien aláírták.^[155] Megvan hát a telek

és van épület is! Sajnos, a székesfőváros nem engedte át a Kun utca 3. sz. alatti telket, kivéve a korábban is használt kamrát, így templom és plébániaépület építéséről le kellett mondani, de kápolna épülhetett.

A területet és az épületeket Ijjász Ferenc^[156] egyházi szakértővel is felbecsültették – épp a székesfőváros tulajdonában lévő épületek miatt. A becsüs úgy ítélte meg, hogy a favázás főépület a csatlakozó építményekkel együtt, rozzant tetővel, belövással, bedőléssel fenyegető falakkal csak bontási anyagnak felel meg, az újjáépítés pedig akár 55–60000 Ft-ba is kerülhet.^[157] De mégis elkezdődhetett a munka!

A főváros pénzt nem adott, bár megszavaztak 5000 Ft-ot, de a kommunista alpolgármester, Fodor Gyula (1901–1975), nem járult hozzá az összeg kifizetéséhez, viszont az Érseki Helytartóság 14000 Ft-tal hozzájárult a költségekhez. Ez, valamint a lelkesység megtakarítása, lehetővé tette a munkálatokat, viszont a berendezésre nem maradt pénz. Az építkezéssel járó teendők ellátására Kiszély Ferenc kapott megbízást.

A telek elején balról állt egy romos volt szódavíz-üzem, ezt lebontották. Az utcai front közepétől befelé kb. 15 méterre egy 4 m széles és 8 m hosszú alacsony építmény vezetett a 10×10 m alapterületű, ugyancsak alacsony helyiségbe. Ez jobbról érintkezett a Kun utca 3. sz. alatti telken álló kamrával, mely 5 m széles és 8 m hosszú. Ez a helyiség pár méterrel eltolódva feküdt a Kun utca 5. alatti épületekkel, ráadásul kb. fél méterrel magasabban is állt az előbbieknél. Ezt a Kun utca 3. felől befalazták és hozzacsatolták a 10×10-es főépülethez – ezzel oldalkápolna és sekrestye céljaira volt hasznosítható. A tetőzetet renoválták, gerendaoszlopokkal támasztották alá, a falakat megerősítették. Az udvar jobb oldalán kialakítottak két irodahelyiséget, egy tanácstermet és egy nyilvános WC-t. A kápolnába nyitottak egy új, iroda felőli bejáratot is. A kőműves, ács, asztalos, villanyszerelő munkákkal nagyjából július végére elkészültek, ezután következhetett a festés. A költségek már ekkor kb. 36 000 Ft-ot tettek ki. A munkálatok végső befejezése, majd a kápolna berendezése azonban eltartott egészen októberig. A felszentelésig a szentmisék továbbra is a Kun utca 3. sz. udvarán voltak.^[158]

Az építkezés befejeztével igen fontos volt az újonnan megépített épületek értékének ismételt felbecslése, ha a főváros oldaláról valamilyen probléma merülne fel a tulajdonjog kérdésében. Az épületekre, tereprendezésre kb. 31 ezer forintot költöttek,^[159] s a becsüs, ki a korábbi állapotokat is ismerte, kijelentette, a teleknek annyi értéke van, amennyit az építkezés során ráköltöttek. Ezek az értékek kívánatossá tennék, hogy a lelkesység területét állandó őrszoba védje, így ennek építéséről is döntöttek.

A templom felszentelése

A lelkész már június 24-én kelt levelében kérte a Hercegprímást, hogy szeptember 7-én vagy 14-én szentelje fel az új kápolnát.^[160] A bíboros válaszolt is, s tájékoztatta a lelkészt, hogy számára egyik időpont sem megfelelő, mivel teljesen be van táblázva.^[161] Ezután a lelkész az augusztus 31-i időpontot kérte,^[162] ám Mindszenty bíborosnak ez az időpont sem volt megfelelő, de végül október 19-re vállalta a szentelést.^[163] A kápolna felszentelésével kapcsolatos szervezésnek 1947 nyarán nekifogtak. Öttagú bizottság jött létre,^[164] amely minden hétfőn ülésezett a teendők megbeszélésére. Őket segítették a különböző egyesületek. Megállapodnak, hogy a szentelésen a rendet cserkészcsapat biztosítja majd. A szentelést követően egyszerű vendéglátást is terveztek, délutánra pedig különféle kulturális programokat, melyhez színpad állítását is tervbe vették.^[165]

Végül elérkezett október. Az utolsó simításokat az október 7-i egyházközségi gyűlésen tisztázták.^[166] Megtárgyalták az ünnepség menetét, az egész nap forgatókönyvét. Rögzítették a meghívandók listáját – polgármester, tűzoltóparancsnok, budapesti érseki helytartó stb., azt, hogy kik járulhatnak Mindszenty elé.^[167] 1947. október 19-én, vasárnap reggel 9 órakor kezdődött a Szent Rita lelkészség kápolnájának, a hozzá tartozó egyházi épületeknek és a harangnak megáldása. Az ünnepségen sok ezer hívő vett részt, hirdetve Szent Rita kultuszának elterjedését.^[168]

A templom bővítése

A templom, s egyéb épületek, felszerelések védelmére 1948 tavaszán kerítést és kaput építettek, megáldásuk április 25-én, a 10 órai szentmise után volt. Sőt, már előkészültek a kultúrház építésére is: az udvaron állt 28000 téglá, Galambos János pedig téglajegyeket árusított.

Hamarosan megindult a kápolna mögötti telken az építkezés: a telket beépítették egészen a végéig, mintegy 20 méter hosszan. A készülő épületre két oldalbejáratot vágtak, a Kápolnához csatlakozó végén pedig egy öltözőhelyiséget, pénztárfülkét, ruhatárat építettek.^[169] A terem végében állították fel a közben elkészült színpadot, de felszereltek egy fából készült oltárt is, Mária szoborral. Az elkészült helyiséget tolóajtóval és függönnyel választották el a kápolnától. A terem így többféle célt szolgálhatott: hitbuzgalmi összejöveteleket és szentmisét egyaránt lehetett itt tartani.

A főváros a kápolna kibővítéséhez az engedélyt 1948 szeptemberében adta meg, úgy, hogy a lelkészség minden tervet, számítást bemutat a polgármesternek, az építkezést saját

költségén végzi el, ám a felépített részek azonnal a főváros tulajdonába kerülnek át.^[170] A kápolnához csatolták az előtte álló „nyúlványt” is, ezzel kialakították a bejáratot.

A lelkész novemberben tájékoztatta Mindszenty bíborost az elkészült építkezésekről. Megírta, hogy a kápolna bővítése először oldal,^[171] majd hátrafelé^[172] történt meg, s így, össze is nyitva a tereket, akár 800 főt is be tud fogadni a Szent Rita.^[173] 1948 végén a lelkésznek egy merész lépést kell tennie: félő volt, hogy a MADISZ^[174] elveheti a plébániai kultúrhelyiséget, ahogy tették ezt sok helyen. Ezért Galambos János megnyitotta a kultúrterem és a kápolna közötti falat, a kultúrterem végébe „oltárt” állított, így megelőzve a terem esetleges elvételét.^[175]

Ebben az évben került a kápolna ajtaja mellé a kőből faragott fészület, mely egy jámbor házaspár adománya.

A templom, a lelkészség építése-szépítése 1949-ben is tovább folyt. Felépült a sekrestye melletti fáskamra, mely nem csak a tüzelő tárolására volt alkalmas, hanem az egyházi felszerelés egy részének tárolására is. Sikerült beszerezni kályhákat és tüzelőanyagot. Igen fontos lett volna a lelkészség anyagi helyzetéről, terveiről is beszélnie az egyházközségi tanácsnak, ám ekkor e kérdésben már minden döntés a polgármester kezében volt, az ő engedélye kellett minden beszerzéshez. A júliusi tanácsülésen megtárgyalták a költségvetést. Még mindig több volt a lelkészség bevétele, mint a kiadása. Figyelembe kellett venniük, hogy emelkedtek az adók, több lett a kiadás, az egyházközségnek pedig szorgalmaznia kellett az adózók^[176] befizetéseit, melyet adószedők hajtanak be. Szerencsére a lelkészség hívei igen nagylelkűen adakoztak, így a korábban már említett Karitásztevékenységek is mind megvalósulhattak. Viszont a mostani helyzetben a tanács egyes tagjai és a lelkész is takarékosagra és óvatosságra intett.^[177]

A kápolna és valamennyi hozzá tartozó épület eredetileg csak ideiglenes jelleggel épült és viszonylag kevés pénzből, ezért nem fordítottak nagy figyelmet a minőségre, anyagokra, megfelelő alapozásra. Ez viszont tulajdonképpen évenkénti tatarozást-javítást tett szükségessé: 1950-ben javítani kellett a mennyezetet, külső támpilléreket kellett állítani a kápolna mellé, le kellett kövezni a bejáratot és be kellett szerelni a szellőztető rendszert is.^[178] A következő évben is szükség volt tatarozásra, ezúttal a tető szorult karbantartásra.^[179]

1952 októberében a lelkészség beszámolót küldött a Főegyházmegyei Hatóságnak a korábban elvégzett javítási-helyreállítási munkákról. Ebből tudjuk, hogy tatarozni kellett a kápolnát és a többi épületet; szükségessé vált a generál tetőjavítás, a villanyvezetékek megerősítése, csatornakészítés és festés is. A jelentésből az is kiderül, hogy mindezen építkezésekhez, javításokhoz, melyek az évek során történtek, semmilyen állami segély nem

érkezett. Az Egyházmegyei Hatóságtól jött az első három évben 35500 Ft, a többit pedig, ami több mint 70 ezer Ft, a hívek, a kápolna és az egyházközség tette hozzá.^[180]

Lelkészlakás

Bár a templom megépült és a Szent Rita virágzott, a lelkésztség továbbra sem rendelkezett lakhatási lehetőséggel. 1946 telén kaptak ugyan egy lakást a Köztársaság téren, ám az épületet hamarosan lebontották, a lelkésznek pedig a Bródy Sándor utcában jelöltek ki lakást, névre szólóan.^[181] Még az 1950-es években sem tudott egyik lelkész, káplán sem helyben lakni, hisz lelquészlakás nem volt.^[182]

Zárszó

A budapesti Szent Rita plébánia igen fiatal közösség, csak 1946-ban jött létre. Az Esztergomi Prímási Levéltár és a plébániai irattár anyaga bőséges az alapításról, a működés első éveiről, ám ezután elnémulnak a források. Ezt egy sajátos körülmény is előidézí: 1945-től kezdve Magyarország a Szovjetunió árnyékában él, szovjet típusú állammá alakult, márpedig ez nem tűrte meg a különféle egyházak szabad működését. Az alkotmány garantálta ugyan a vallásszabadságot, de a valóságban ez nem volt lehetséges. Sorozatos megszorító intézkedések születtek az egyházak ellen: betiltották a különféle egyházi mozgalmakat, egyesületeket, bebörtönözték az egyházak vezetőit, az egyházak tulajdonai állami kézbe kerültek, államosították az egyházi iskolákat,^[183] feloszlatták a szerzetesrendeket,^[184] létrejött a békepapi mozgalom és az Állami Egyházügyi Hivatal.^[185] Valamennyi egyház és hívő, aki továbbra is meg akarta tartani hitét, védekezésre kényszerült. Ennek részeként lassan megszűntek az egyházközségek írásbeli feljegyzései, beszámolóí, minden közlés, tájékoztatás szóbelivé vált, az üldöztetéstől való félelem miatt. Galambos János rettentő szívóssággal egyben tartotta, fejlesztette a fiatal közösséget, s ez hamarosan a hatóságoknak is szemet szúrt: 1952-ben távoznia kellett. Az 1953-ban érkezett új lelkész, dr. Gergely József semmiben sem hasonlított elődjére: nem voltak különösebb tervei, sőt. Az, hogy a Szent Rita tovább élt, nem rajta múlt. Szent Rita tovább segítette ezt a kis, templomszerűtlen templomot, s a hozzá tartozó közösséget. Ezért lehet a Szent Rita plébánia ma is élő közösség. Nem úgy, persze, mint az alapítás éveiben, de még ma is abból építkezve hirdeti Szent Rita, a „lehetetlen ügyek szentjének” kultuszát.

Bibliográfia

Levéltári, irattári források

Mindszenty József, egyházkormányzati iratok 1945–1955. Prímási Levéltár Esztergom.

A Szent Rita lelkeszség hiányzó Historia Domusának pótlási terve, 1946–1978, Szent Rita plébánia irattár, kézirat.

Szent Rita plébánia irattár: Béráltak anyakönyve, Halottak anyakönyve, Házasultak anyakönyve, Hitehagyottak anyakönyve, Kereszteltek anyakönyve, Megtértek anyakönyve, Képviselőtestületi jegyzőkönyvek, Hirdetőkönyv, rögzített szóbeli visszaemlékezések (CD, videókazetta), egyéb iratok.

Nyomtatott források

Beke Margit: *Az Esztergomi (Esztergom-Budapesti) Főegyházmegye papsága 1892-2006*, Budapest, Szent István Társulat, 2008.

Budapest Székesfőváros Statisztikai Hivatala (szerk.): *Budapest Székesfőváros Statisztikai Évkönyve az 1944-46. évről*, Budapest Székesfőváros Irodalmi és Művészeti Intézete, Budapest, 1948.

Az Esztergomi Főegyházmegye névtára az 1970. évre, Főegyházmegyei Hivatal, Esztergom, 1970.

Az Esztergomi Főegyházmegye névtára 1989, Esztergomi Főegyházmegyei Hatóság, Esztergom, 1989.

Az Esztergomi Főegyházmegye névtára és évkönyve 1982, Esztergomi Főegyházmegyei Hatóság, Esztergom, 1982.

Schematismus venerabilis cleri Archidiocesis Strigoniensis pro Anno Domini 1947., Esztergomi Főegyházmegyei Hivatal, Esztergom, 1947.

Szabó Csaba (szerk.): *Egyházügyi hangulat-jelentések 1951, 1953*, Budapest, Osiris, 2000.

Szakirodalom

Adriányi Gábor: Az egyháztörténetírás mai igényei és módszertana, in *Magyar Egyháztörténeti Vázlatok I. kötet*, Magyar Egyháztörténeti Enciklopédia Munkaközössége, Budapest, 1989, 325–335.

Balassay József: *A kispesti, Wekerle-telepi plébánia és templom története*, Balassay József, Budapest, 1998.

Dankó László: A szarvasi róm. kat. plébánia története, in *Magyar Egyháztörténeti Vázlatok I. kötet*, Magyar Egyháztörténeti Enciklopédia Munkaközössége, Budapest, 1989, 9–45.

Diós István-Viczián János (Szerk.): *Magyar Katolikus Lexikon*, Budapest, Szent István Társulat, 2009. <http://lexikon.katolikus.hu>

Firtel, Hilde: *Heilige Rita von Cascia*. Kanisius, München, 1964.

Gyóni Eszter: A katolikus egyház elleni propaganda 1950-ben, a katolikus egyház és az állam közti megegyezés aláírásáig, a korabeli sajtó tükrében, *Távlatok*, 2009/83. 61–63.
http://www.tavlatok.hu/83/Gyoni_teljes.pdf

Horváth László: *Nemesapáti plébánia története a Historia Domus alapján*, Nemesapáti, 1989.

Katus László: A szegvári plébánia története, in *Ecclesia semper reformanda et renovanda*.

Katus László egyháztörténeti tanulmányai és cikkei, Pécs, PPHF, 2007.

Köbel Szilvia: „Oszd meg és uralkodj!” Az állam és az egyházak politikai, jogi és igazgatási kapcsolatai Magyarországon 1945–1989 között, Budapest, Rejtjel, 2005.

Nagy Menyhért Mózses: Egy tanulmányút kezdete (1950), VI. rész, *Egri Fehér/Fekete, a Ciszterci Diákszövetség Egri Osztályának lapja*, XV. évf. 1.(52.) sz., 2008. Húsvét, 7–10.
<http://www.ciszterciekegerben.hu/downloads/husvet2008.pdf>

Pelle Ferenc: *A 150 éves kevermesi római katolikus plébánia és templom története*, Kevermesi Római Katolikus Egyházközség, Kevermes, 1985.

Santa Rita da Cascia, Vita e preghiera, Monasterio di S. Rita

Sicardo, Joseph Fr. O. S. A.: *Casciai Szent Rita*; Budapest, Etalon, 2012.

Szabó Csaba (Szerk.): *Egyházügyi hangulat-jelentések 1951, 1953*, Budapest, Osiris, 2000.

Székelyhidi Anikó: *„Rozsdatemetőből” Szent Rita rózsája*. Budapest, 2006.

Szerdahelyi Csongor (szerk.): *Felső-Krisztinavárosi Keresztelő Szent János Plébánia: 1940–2000*, Felső-Krisztinavárosi Keresztelő Szent János Plébánia, Budapest, 2000.

Dr. Vanyó Tihamér OSB: *A plébániatörténetírás módszertana*, Pannonhalma, 1941.
Különlenyomat a Regnum Egyháztörténeti Évkönyv 1940-41. kötetéből.

Varga Szabolcs: A plébániai levéltárak forrásértéke a pécsi egyházmegyében, in *A magyar egyháztörténet-írás forrásadottságai*, Pécs, PPHF, 2006. 135–160.

Hivatkozások

1. Mindszenty József (született Pehm József) 1944. március 4-től veszprémi püspök. 1945. augusztus 6-án XII. Pius pápa esztergomi érsekké nevezte ki. 1946. február 21-től bíboros. VI. Pál pápa 1973. december 18-án megüresedettnek nyilvánította az esztergomi érseki széket, de az új esztergomi érseket, az addigi apostoli kormányzót, Lékai Lászlót (1910–1986) csak Mindszenty bíboros halála után nevezte ki. <http://lexikon.katolikus.hu/M/Mindszenty.html> (Letöltés: 2022. augusztus 10.) ↑
2. Prímási Levéltár Esztergom, Mindszenty József, egyházkormányzati iratok. 3120/1946. ↑
3. Lelkészségek, de teljes plébániai jogkörrel. Valószínűleg azért nem rögtön plébániák, mert Budapest mint kegyúr nem bírná el, ráadásul mindegyik különleges helyen jött létre, nem lehetett tudni, meg tudnak-e maradni, plébániát pedig nem egyszerű megszüntetni. ↑
4. 1945 márciusában a főváros lakossága 832800 fő, ebből Pest 633580, a VIII. kerület pedig 111430 fő. A VIII. ker. 1946 közepére számított népessége 131426 fő. ld. Budapest Székesfőváros Statisztikai Évkönyve az 1944–46. évről. Szerk.: Budapest Székesfőváros Statisztikai Hivatala. Budapest Székesfőváros Irodalmi és Művészeti Intézete, Budapest 1948, 12. 18. ↑
5. PL, 4164/1945. ↑
6. PL, 4164/1945. ↑
7. PL, 1706/1946. ↑
8. PL, Mindszenty József bíboros, hercegprímás levele dr. Kóvágó József polgármesternek. 1946. április 1. ↑
9. Szent Rita plébánia irattára, 221.518/1946. XI. ↑
10. PL, 3120/1946. ↑

11. PL, 3120/1946. Dr. Tarnóczy János (1902–1974) esperes is benyújtott egy párhuzamos tervet a pesti esperesi kerületekről. Witz Béla pedig egy másik tervet is beterjesztett, az egy plébánia – több egyházközség tervét, ám egyik sem valósult meg. PL, 3726/1946. ↑
12. Az Óbudai plébániából kihasítandó lelkeszség területe: külső Bécsi út–Vörösvári utca–Törzs utca–Solymár utca–Föld utca–Zápor utca–Nagyszombat utca–Bécsi út találkozásától egészen Pest határáig; a Józsefvárosi plébániából kihasítandó lelkeszség: Bókay János utca–Baross utca–Kálvária tér Kőrös utca felőli oldala–Örömvölgy utca–Ludoviceum utca–Üllői út; a Terézvárosi plébániából kihasítandó lelkeszség: Podmaniczky utca–Aradi utca–Izabella utca–Ferdinánd-híd–Váczi út–Marx tér–Jókai utca–Teréz körút ↑
13. PL, 738/1946. ↑
14. PL, 3120/1946. ↑
15. Kiszély Márta nővér (1920–2021) (eredetileg Angolkisasszonyok IBMV, ma Congregatio Jesu, CJ) szóbeli visszaemlékezése, 2007. június. Szent Rita plébánia irattár, CD ↑
16. Béke Királynéja, ma Budapesti Béke Királynéja plébánia. ↑
17. PL, 2110/1946. Az ekkor alapított Lovag utcai Szeplőtelen Fogantatás lelkeszség 1959-ben megszűnt. ↑
18. Ma Óbuda-Hegyvidéki Szentháromság Plébánia. ↑
19. PL, 366/1946. ↑
20. Ma BGSZC Széchenyi István Kereskedelmi Technikum. ↑
21. PL, 366/1946. ↑
22. PL, 1706/1946. ↑
23. Életrajzi adat nem áll rendelkezésre. ↑
24. Életrajzi adat nem áll rendelkezésre. ↑
25. Életrajzi adat nem áll rendelkezésre. ↑
26. PL, 3633/1946. ↑
27. Életrajzi adat nem áll rendelkezésre. ↑
28. Életrajzi adat nem áll rendelkezésre. ↑
29. A nővér a Miasszonyunkról Nevezett Kalocsai Iskolanővérek Társulatának szerzetese. Képviselőtestületi jegyzőkönyv, 1946. július 1. ↑
30. Életrajzi adat nem áll rendelkezésre. ↑
31. Életrajzi adat nem áll rendelkezésre. ↑
32. Életrajzi adat nem áll rendelkezésre. ↑
33. Életrajzi adat nem áll rendelkezésre. ↑
34. Életrajzi adat nem áll rendelkezésre. ↑
35. Életrajzi adat nem áll rendelkezésre. ↑
36. Életrajzi adat nem áll rendelkezésre. ↑
37. Született 1889-ben. Halálának ideje nem áll rendelkezésre. ↑

38. Képviselőtestületi jegyzőkönyv, 1946. július 1. ↑
39. Pénztári jelentés 1946 évről, Szent Rita Egyházközség, 1947. október 19. ↑
40. Képviselőtestületi jegyzőkönyv, 1948. január 20–22. ↑
41. Életrajzi adat nem áll rendelkezésre. ↑
42. Életrajzi adat nem áll rendelkezésre. ↑
43. Képviselőtestületi jegyzőkönyv, 1947. november 13. ↑
44. Képviselőtestületi jegyzőkönyv, 1948. január 20–22. ↑
45. 1964-től van Hirdetőkönyv. ↑
46. Képviselőtestületi jegyzőkönyv, 1949. július 1. ↑
47. Képviselőtestületi jegyzőkönyv, 1946. május 5. ↑
48. Szent Rita plébánia, Kereszteltek anyakönyve I. 1. ↑
49. Szent Rita plébánia, Házasultak anyakönyve I. p.1. Egyikük két katolikus, másikuk két elhalt izraelita szülő gyermeke. ↑
50. PL, 20/1946. ↑
51. PL, 1678/1946. ↑
52. PL, 7133/1947. ↑
53. Réthy László atya (1931–2006) és Tóth Sándor (1939–2019), az Új Ember újságírójának szóbeli visszaemlékezése. Budapest, 1988. Szent Rita plébánia irattár, videókazetta. ↑
54. Szent Rita R. K. egyházközség, Actio Catholica, Bp., 1947. január. A kiadványon még Kun u. 3. szerepel. ↑
55. A később készült Historia Domus délutáni szentmisét is említi, ám ezt csak 1950-ben engedélyezte XII. Pius pápa. ↑
56. A szentmiséket úgy kell elképzelnünk, hogy egyszerre, egyidejűleg a templom valamennyi oltáránál misézett egy-egy pap. In Kiszély Márta nővér, IBMV szóbeli visszaemlékezése. Bp., 2007. június. ↑
57. A hétköznapi miserend reggel $\frac{1}{2}$ 7, 7, $\frac{1}{2}$ 8, 8, 9, $\frac{1}{2}$ 10; a 8 órás szentmise homíliával. Csütörtökön Rita-nap, este 6-kor is szentmise, litániával. Vasár- és ünnepnap szentmise 7, 8, 9, $\frac{1}{4}$ 11, 12 és este 6 órakor. ↑
58. Székelyhidi Anikó: „Rozsdatemetőből” Szent Rita rózsája, Székelyhidi Anikó, 2006. 47. Ez a Kálvária ma a Rezső téren áll. ↑
59. A hatóságok az 1950-es, '60-as, '70-es években is engedélyezték a feltámadási- és Úrnapi körmenetek megtartását, úgy, hogy ezek időpontját és útvonalát (Kun utca → Vay Ádám utca → Köztársaság tér → Kun utca) előre be kellett jelenteni a Kerületi Tanács Végrehajtó Bizottságának és a rendőrségnek. Viszont a feltámadási körmenetet 1953-tól csak a kápolnában és az udvaron lehetett megtartani. ↑
60. Minden hónap első csütörtöke az Oltáriszentség különleges tiszteletének napja. Diós István-Viczián János: Magyar Katolikus Lexikon, Budapest, Szent István Társulat, 1993.

- <http://lexikon.katolikus.hu/E/elsocsutortok.html> (Letöltés: 2021. május 3.) ↑
61. Minden hónap első péntekje, a Jézus Szíve Tisztelet napja. MKL,
<http://lexikon.katolikus.hu/E/elsopentek.html> (Letöltés: 2021. május 3.) ↑
62. A hónap első szombatja, Mária Szeplőtelen Szívének tisztelete. MKL,
<http://lexikon.katolikus.hu/E/els%C5%91szombat.html> (Letöltés: 2021. május 3.) ↑
63. Ezt később a „Nyáj a pásztorért” imádságnak nevezik. ↑
64. 'Sigmond Ernő vádlottja és elítélje lesz az 1952-es, ún. „piaristák perének”. MKL,
<http://lexikon.katolikus.hu/P/piarist%C3%A1k%20pere.html> (Letöltés: 2021. május 3.) ↑
65. A csütörtöki Rita-nap ma is misével, lelki programokkal várja Szent Rita tisztelőit. ↑
66. Ma Nagykilenced. A lelkészség működésének kezdetén olyan sok volt a pap, hogy a „15 csütörtök ájtatosság” minden elmélkedését más-más atya tartotta. ↑
67. A főapáti széket ekkor még hivatalosan Kelemen Krizosztom (1884–1950) töltötte be. ↑
68. A Nagykilenced eredetileg 9 egymást követő elsőpéntek megtartása. MKL,
<http://lexikon.katolikus.hu/N/nagykilenced.html> (Letöltés: 2021. május 2.) A'60-as évek közepétől vezetett Hirdetőkönyv már Nagykilencednek nevezi a 15 csütörtököt. ↑
69. Radó Polikárp fordítása. ↑
70. Magyar egyházi jóváhagyás 2839/1949. sz. alatt. Ebben szerepel a Szent Rita Nagykilenced megnevezés. Nagykilenced: ld. a 68. lábjegyzetet. ↑
71. Közel ötezer szerzetes vált rend- és munkanélkülivé. ↑
72. Ordo Sancti Benedicti, Bencés rend ↑
73. Működése elején a Szent Ritát „fiók bencés”, később „fiók jezsuita” plébániának hívták, az itt szolgáló bencés és jezsuita atyák nagy száma miatt. A gimnázium kápolnájából több felszerelési tárgy is érkezett. ↑
74. PL, 4119/1948. ↑
75. Kapuy Vitál Károly OSB, 1954-től besúgó volt, aki Rieger József, majd Marosi Zoltán fedőnéven jelentett 1954 és 1962 között az állambiztonsági szerveknek. Cúthné Gyóni Eszter: „Rieger József” fedőnevű ügynök jelenti. In Dénesi Tamás – Boros Zoltán: Bencések Magyarországon a pártállami diktatúra idején III. A Magyar Nemzeti Levéltár Országos levéltárában 2018. április 13-án rendezett konferencia előadásainak szerkesztett változata. ↑
76. Józsa Árpád már nyugdíjas kórházi lelkész, de még 5 évig nagy lelkesedéssel szolgált. ↑
77. László István egyik jelentéséből azonban úgy tudjuk, szó sem volt semmilyen betegségről. Korompainak az lett volna a feladata, hogy a lelkészség nyüzsgését, a Szent Rita tiszteletet leépítse, ezt azonban nem tette meg, ezért Sztálinvárosba küldték dolgozni. Azonban még felbukkant a Szent Ritában. In Egyházügyi hangulat-jelentések 1951, 1953, 201. 203. ↑
78. Gergely József (született Gludováczy József) eredetileg veszprémi egyházmegyes pap, Veszprémben volt teológiai tanár, majd 1942-től püspöki tanácsos. A háború után Budapestre költözött és felvételt nyert az esztergomi egyházmegyébe. 1948-tól mint felsőkrisztinavárosi

hitoktató, plébánoshelyettes szolgált, azután várbeli, majd városmajori káplánként működött.

↑

79. Réthy László és Tóth Sándor szóbeli visszaemlékezése. Budapest, 1988. PL, videókazetta ↑
80. Újmise, a felszentelt pap első miséje. MKL, <http://lexikon.katolikus.hu/U/%C3%BAjmise.html> (Letöltés: 2021. március 25.) ↑
81. Réthy László és Tóth Sándor szóbeli visszaemlékezése. Budapest, 1988. Későbbi újmisék: 1964. június 28-án Máday István (1941–), aki a lelkészség területéről származott, mondott újmisét, 1967. június 19-én pedig a szintén innen származó Somogyi Győző (1942–) mondott első misét. 1972. június 24-én a szintén helyi Kapássy Ferenc (1946–2011) mondott újmisét.
↑
82. 1946-ig Tisza Kálmán, ma II. János Pál pápa tér. ↑
83. Hitoktatók az intézmények sorrendjében: Szekeres András püspöki tanácsos, Nagy Erzsébet tanárnő, Kratochwilla Sarolta; Bednarik Dénes; Bógen László, Bolváry Ödönné; Székely Ilona; Németh József; Incze Aurél; Ketterer Péter, kalocsai egyházmegyes. ↑
84. PL, 3090/1950. ↑
85. MKL,
<http://www.lexikon.katolikus.hu/V/vall%C3%A1sokat%C3%A1s%20megsz%C3%BCntet%C3%A9se.html> (Letöltés: 2021. március 10.) ↑
86. Életrajzi adat nem áll rendelkezésre. ↑
87. Életrajzi adat nem áll rendelkezésre. PL, 5409/1950. ↑
88. PL, 326/1951. ↑
89. Meszlényi Zoltán 1951-ben mártírhalált halt. 2009-ben boldoggá avatta XVI. Benedek pápa. ↑
90. 1964-től megvan a Hirdetőkönyv, s ennek statisztikáiból ismerjük az elsőáldozók, bérmálkozók számát. ↑
91. Ezen adatoknak nem jártam utána. ↑
92. A Hitbuzgalmi Szakosztályok szervezték az egyházközségekben a lelkigyakorlatokat, zárándoklatokat és általában a helyi hitéletet. ↑
93. A Manréza jezsuiták által vezetett lelkigyakorlatos ház, Pilisszentkereszt-Dobogókőn. ↑
94. Az Oltáriszentség különleges tiszteletére és szegény templomok segítésére létrejött egyesület. Szentórákat, szentségimádásokat szerveznek, előteremtik, javítják a templom, az oltár felszerelését. MKL, <http://lexikon.katolikus.hu/O/olt%C3%A1regyes%C3%BClet.html> (Letöltés: 2021. március 24.) ↑
95. Tagjai Csanádi Ferencné, Dudás Gyuláné, Horváth Gyuláné, Horváth Istvánné, Gráber Éva, Mocznik Tiborné, Réthy Ernőné, Szabó Ferencné, Szentfűlöpi Sebestyénné, Szikora Józsefné és mások. ↑
96. A leánykörökben a lányokat hitoktatásban részesítették, de felkészítették őket a családi életre, sőt, műveltségüket is előmozdították. ↑

97. Életrajzi adat nem áll rendelkezésre. ↑
98. A Credo katolikus férfiak egyesülete, a tagok kötelezték magukat a rendszeres szentmise hallgatásra, gyónásra, áldozásra és általában a buzgó katolikus életre. MKL, <http://lexikon.katolikus.hu/C/Credo%20Egyes%C3%BClet.html> (Letöltés: 2021. március 24.) ↑
99. A Jézus Szíve tisztelet és apostolkodás közössége a gyerekek körében. MKL, <http://lexikon.katolikus.hu/S/Sz%C3%ADvg%C3%A1rda.html> (Letöltés: 2021. március 24.) ↑
100. Jezsuiták által a Szívgárdából csak fiúk számára létrehozott közösség. Id. A Jézus Szíve tisztelet története. <https://jezsuita.hu/a-jezus-szive-tisztelet-tortenete/> (Letöltés: 2021. március 24.) ↑
101. A Hitbuzgalmi szakosztály beszámolója, 1947. október. ↑
102. A következő két évben is így volt. ↑
103. Életrajzi adat nem áll rendelkezésre. ↑
104. Réthy László és Tóth Sándor szóbeli visszaemlékezése. Budapest, 1988. ↑
105. Mindszenty bíboros által kialakított rendszer. A plébániákhoz-lelkészségekhez tartozó hívek saját szűkebb körükben pasztorációs munkát végeztek és ahol kellett, segítettek is. MKL, <http://lexikon.katolikus.hu/M/Mindszenty.html> (Letöltés: 2021. március 24.) ↑
106. PL, 7133/1947. ↑
107. Józsefváros lakossága 1947-ben 130960 fő. Ezen a lakosságszámon 11 plébánia, lelkészség „osztozott”. A lakosságszámot a Székesfőváros Élelmiszerjegyközpontjának alapján közli a statisztika. In: Budapest Székesfőváros Statisztikai Évkönyve az 1944–46. évről. Szerk. Budapest Székesfőváros Statisztikai Hivatala. Budapest Székesfőváros Irodalmi és Művészeti Intézete, Bp., 1948, 18. ↑
108. Réthy László és Tóth Sándor szóbeli visszaemlékezése. Budapest, 1988. ↑
109. Nagy Izabella. <https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyar-eletrajzi-lexikon-7428D/n-ny-76F7D/nagy-izabella-76FF5/> (Letöltés: 2021. május 17.) ↑
110. Képviselőtestületi jegyzőkönyv, 1947. június 9. ↑
111. Életrajzi adat nem áll rendelkezésre. ↑
112. Képviselőtestületi jegyzőkönyv, 1947. július 14. ↑
113. A Szent Jobb körmenet története. In Magyar Kurír, Bp., 2005. 08. 20. <http://www.magyarkurir.hu/hirek/szent-jobb-koermenet-toertenete-1> (Letöltés: 2021. május 17.) ↑
114. A Hitbuzgalmi szakosztály beszámolója, 1947. október. ↑
115. Csokonai utca 8., az Országos Magyar Méhészeti Egyesület székháza, ahol Ambrózy Kálmán révén sikerült helyiséget bérelni. ↑
116. A színház 1913-1949 között működött a Kálvária téren. ↑
117. A dalmatika a diakónus liturgikus ruhája. MKL, <http://lexikon.katolikus.hu/D/dalmatika.html>

(Letöltés: 2021. május 15.) ↑

118. <http://lexikon.katolikus.hu/J/jubileumi%20%C3%A9v.html> (Letöltés: 2021. május 4.) ↑
119. Székelyhidi Anikó: „Rozsdatemetőből”, 51. ↑
120. Réthy László és Tóth Sándor szóbeli visszaemlékezése. Budapest, 1988. ↑
121. Székelyhidi Anikó: „Rozsdatemetőből”, 50. ↑
122. Bárdos Lajos-Kertész Gyula-dr. Rajeczky Benjamin: *Harmonia Sacra*. Magyar Kórus, Budapest, 1943. ↑
123. Székelyhidi Anikó: „Rozsdatemetőből”, 51. ↑
124. Olyan ima-közösség, melynek tagjai a rózsafüzér egy tizedét, egy titokkal elimádkozzák minden nap. MKL, <http://lexikon.katolikus.hu/R/Rózsafüzér%20Társulat.html> (Letöltés: 2021. május 10.) ↑
125. Ennek tagjai a Szent Rita rózsafüzért imádkozták minden nap. ↑
126. Életrajzi adat nem áll rendelkezésre. ↑
127. Adatok a Karitás 1947. évi munkájáról. Plébániai irattár, 1947. ↑
128. Réthy László és Tóth Sándor szóbeli visszaemlékezése. Budapest, 1988. ↑
129. A Karitás működési szabályzata, Budapest, 1947. augusztus 20. ↑
130. Valamilyen módon azonban szinte minden egyházközségben tovább működött. ↑
131. Katolikus Leányok Országos Szövetsége. ↑
132. Katolikus Dolgozó Leányok és Nők Országos Szövetsége. ↑
133. A vallásosság fölélesztését és elmélyítését szolgáló prédikáció- és ájtatosság-sorozat. MKL, <http://lexikon.katolikus.hu/N/n%C3%A9pmiszi%C3%B3.html> (Letöltés: 2021. március 25.) ↑
134. Az első az I. világháború után volt. ↑
135. PL, 7626/1947. ↑
136. Az egyházmegyéek határain túlnyúló mozgalom, mely a világi híveket is bevonja az egyház munkájába. MKL, <http://lexikon.katolikus.hu/A/Actio%20Catholica.html> (Letöltés: 2021. március 25.) ↑
137. Ordo Fratrum Praedicatorum, Prédikáló Testvérek Rendje, Domonkosok. ↑
138. Societas Jesu, Jézus Társasága, jezsuita. ↑
139. Képviselőtestületi jegyzőkönyv, 1947. február 27. ↑
140. A Hitbuzgalmi szakosztály beszámolója, 1947. október. ↑
141. PL, 7626/1947. ↑
142. Az óvoda elődjét még Brunsvik Teréz alapította, 1828-ban, mint a főváros első kisdédóvját. Ez először Budán, a grófnő szüleinek házában működött. Később a Mária utcába került át, az 1850-es évektől pedig a Kun utcába. Az óvodát 1918-ig a Keresztes Nővérek vezették, ekkor azonban a cseh konzulátus elfoglalta az épületet, 1927-ig. Ezt a hírneves intézményt vették át a Kalocsai Iskolanővérek 1927-ben a Józsefvárosi Kisdédóví Egyesület megbízásából és működtették az óvodát egészen 1948-ig. 1948. júl. 1-től az intézmény Budapest, Állami

Kisdedóvó néven működött tovább. A nővérek felmentésüket a fővárostól 1949. november 21-én kapták meg, az államtól pedig 1950. április 12-én. Ezután a nővéreknek az épületet is el kellett hagyniuk. Id. A Kalocsai Iskolanővérek részletes története.

<http://kalocsainoverek.hu/rtortenetunk.html> (Letöltés: 2021. május 15.) ↑

143. PL, 2301/1946. ↑
144. Szent Rita plébániai irattár, A lelkeszség levele a budapesti polgármesterhez; 1946. augusztus 5. ↑
145. Képviselőtestületi jegyzőkönyv, 1946. szeptember 8. ↑
146. Szent Rita plébánia irattár, A főváros levele a Szent Rita lelkeszséghez, 1946. szeptember 23. Meg kell jegyeznünk, hogy a Kun utca 5. sz. alatti telek ekkor még Nyitrai Ferenc ócskavas kereskedő bérleménye (1946. december 31-ig) ezért a főváros kikötötte, hogy vele is meg kell egyezni. ↑
147. Ebben valószínűleg szerepe volt dr. Ambrózy Kálmánnak, aki nemcsak a Képviselőtestület világi elnöke, de székesfővárosi tanácsnok is volt. ↑
148. Budapest Székesfőváros Polgármesterének határozata a Központi Javítóműhely Kun utcai régi telepének a Szent Rita egyházközség részére való átengedése tárgyában. 1947. május 7. ↑
149. Budapest Székesfőváros Polgármesterének határozata a Központi Javítóműhely Szent Rita egyházközség részére való átadásáról. 1947. május 21. ↑
150. Dr. Ambrózy Kálmán levele Galambos Jánoshoz. 1947. május 23. ↑
151. Életrajzi adat nem áll rendelkezésre. ↑
152. Életrajzi adat nem áll rendelkezésre. ↑
153. Életrajzi adat nem áll rendelkezésre. ↑
154. Életrajzi adat nem áll rendelkezésre. ↑
155. Jegyzőkönyv a Budapest, Kun utca 5. sz. alatti székesfővárosi épületnek a Szent Rita egyházközség részére való átadásról. 1947. május 24. ↑
156. Életrajzi adat nem áll rendelkezésre. ↑
157. Képviselőtestületi jegyzőkönyv, 1947. november 13. ↑
158. A főépület mögött, mely azelőtt gumijavító műhely volt, volt még egy nyitott szin, melyet ócskavas és hulladék tárolóként használtak, a telek bal sarkában pedig állt egy kamra; ezeket ugyancsak rendbe hozták, hogy a Népkonyha használni tudja. ↑
159. Pénztári jelentés 1947. október 1-ig, Plébániai irattár 1947. ↑
160. PL, 323/1947. ↑
161. PL, 4294/1947. ↑
162. PL, 353/1947. ↑
163. PL, 4694/1947. ↑
164. Antal Béla, Buchta Ferenc, Dávid József, dr. Szelnár Aladár, dr. Szentkláray János ↑
165. Képviselőtestületi jegyzőkönyv, 1947. július 14. ↑

166. Képviselőtestületi jegyzőkönyv, 1947. október 7. ↑
167. PL, 462/1947. ↑
168. Képviselőtestületi jegyzőkönyv, 1947. november 13. ↑
169. Ebből lett a mai Jézus Szíve kápolna. ↑
170. Határozat a Szent Rita Egyházközség kápolnabővítéséről. Bognár József polgármester levele, 1948. szeptember 8-9. ↑
171. Ezt dr. Beresztóczy Miklós prelátus (1905–1973) áldotta meg szeptember 24-én. ↑
172. Werner Alajos pápai kamarás (1905–1978) áldotta meg. ↑
173. PL, 8416/1948. ↑
174. Magyar Demokratikus Ifjúsági Szövetség ↑
175. Szerdahelyi Csongor: *Templommentő bátor papok*, in *Új Ember*, 1998. április 12. ↑
176. Megkülönböztettek A és B osztályú adózókat: az A osztályúak voltak a tehetősebbek. Evvel együtt júliusig csak az előírányzott adók fele folyt be. ↑
177. Képviselőtestületi jegyzőkönyv, 1949. július 1. ↑
178. PL, 333/1952. ↑
179. PL, 333/1952. ↑
180. PL, 333/1952. ↑
181. Ebből később az a probléma származott, hogy az új lelkész már nem költözhetett be ebbe a lakásba. ↑
182. Az első olyan lelkész, aki a plébánia területén tudott lakni, Réthy László volt, de ő sem a plébánián, hanem a szüleinél. ↑
183. Néhány református, evangélikus és zsidó iskola továbbra is működhetett, ám katolikus iskola egészen 1950-ig nem, innentől is csak 8 középiskola.
<http://lexikon.katolikus.hu/K/katolikus%20iskol%C3%A1k%20%C3%A1llamos%C3%ADt%C3%A1sa.html> (Letöltés: 2022. augusztus 22.) ↑
184. Mindössze 4 rend maradhatott meg, 3 férfi rend, a bencések, a ferencesek, a piaristák és egy női, a Szegény Iskolanővérek közössége.
<http://lexikon.katolikus.hu/S/szerzetesrendek%20f%C3%B6loszlat%C3%A1sa.html> (Letöltés: 2022. augusztus 22.) ↑
185. <http://lexikon.katolikus.hu/A/%C3%81llami%20Egyh%C3%A1z%C3%BCgyi%20Hivatal.html> (Letöltés: 2022. augusztus 22.) ↑